

New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

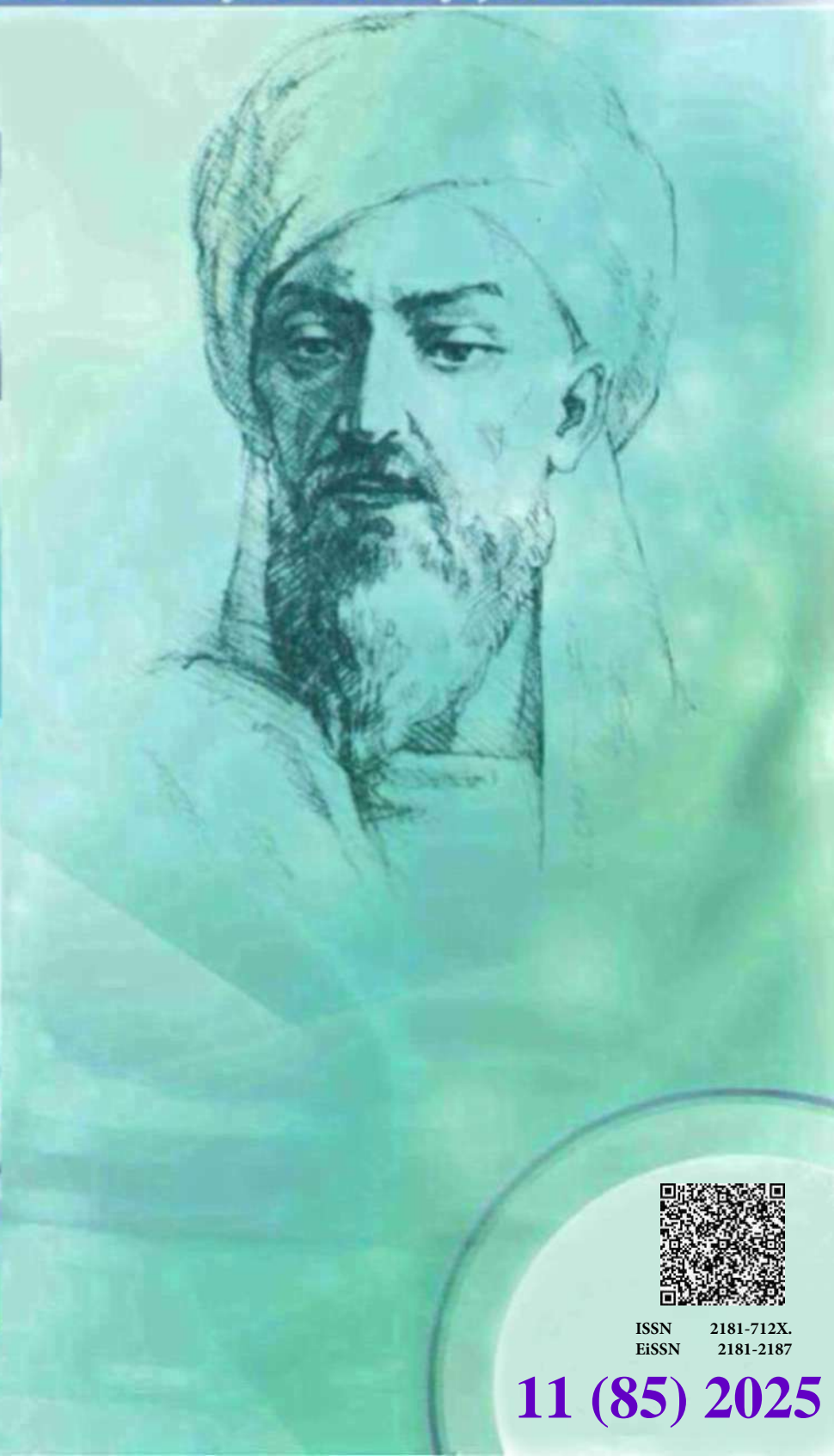

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EISSN 2181-2187

11 (85) 2025

Сопредседатели редакционной коллегии:

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:
М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
М.А. АБДУЛЛАЕВА
Х.А. АБДУМАДЖИДОВ
Б.З. АБДУСАМАТОВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
С.М. АХМЕДОВА
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.А. ДЖАЛИЛОВ
Н.Н. ЗОЛотова
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВА
А.С. ИЛЪЯСОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
А.М. МАННАНОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
М.Р. МИРЗОЕВА
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Ф.С. ОРИПОВ
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОВЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Ш.Т. САЛИМОВ
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
Б.Б. ХАСАНОВ
Д.А. ХАСАНОВА
Б.З. ХАМДАМОВ
Э.Б. ХАККУЛОВ
Г.С. ХОДЖИЕВА
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
Ш.Ш. ЯРИКУЛОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
С.Н. ГУСЕЙНОВА (Азербайджан)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ NEW DAY IN MEDICINE

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Ташкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

11 (85)

2025

ноябрь

www.bsmi.uz
https://newdaymedicine.com E:
ndmuz@mail.ru
Тел: +99890 8061882

УДК 616.31-053.2-084:613.96

**BOLALARDA STOMATOGNATIK TIZIM PATOLOGIYASIDA OG'IZ BO'SHLIG'I
GIGIYENIK HOLATI KO'RSATKICHLARINI TAHLIL ETISH VA OLDINI OLISH
STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Bo'riyeva Nafosat Asqarali qizi <https://orcid.org/0000-0001-7890-1234>

Mirsalixova Furuza Luqmonovna <https://orcid.org/0000-0002-5678-9012>

Devorova Ma'rifat Bakiyevna <https://orcid.org/0000-0003-2345-6789>

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti, 100109 Toshkent, O'zbekiston Farobiy ko'chasi 2,

Tel: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ **Rezyume**

Bolalar stomatologik kasalliklari tarkibida stomatognatik tizim patologiyalari yetakchi o'rinni egallaydi va bolalar stomatologiga qilingan murojaatlarning 95 foizigacha qismini tashkil etadi. Tish kariyesi va parodontning yallig'lanish kasalliklari eng keng tarqalgan stomatologik muammolar hisoblanib, o'z vaqtida aniqlanmasa va to'g'ri davolanmasa, bolaning umumiy sog'lig'i va hayot sifatiga ta'sir ko'rsatadigan jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin. Og'iz bo'shlig'ining gigiyenik holati bolalar stomatologik salomatligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. JSST ma'lumotlariga ko'ra, turli yosh guruhlaridagi bolalarning 60-80 foizida og'iz bo'shlig'i gigiyenasi qoniqarsiz ekanligi aniqlangan, bu esa kariyes jarayoni va parodont yallig'lanish kasalliklarining rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. Mazkur muammo bolalar aholisining ovqatlanish tarkibi, ekologik holati va turmush tarzidagi zamonaviy o'zgarishlar nuqtai nazaridan alohida ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Bolalar stomatologiyasi, og'iz bo'shlig'i gigiyenasi, kariyes profilaktikasi, gigiyena indeksi, ftor profilaktikasi, davolanishga motivatsiya, stomatologik salomatlik, ta'lim dasturlari, parodont kasalliklari

**АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ГИГИЕНИЧЕСКОГО СТАТУСА РОТОВОЙ ПОЛОСТИ И
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕВЕНТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ ПРИ ПАТОЛОГИИ
СТОМАТОГНАТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ У ДЕТЕЙ**

Буриева Нафосат Асқарали кизи <https://orcid.org/0000-0001-7890-1234>

Мирсалихова Фуруза Лукмановна <https://orcid.org/0000-0002-5678-9012>

Деворова Маърифат Бакиевна <https://orcid.org/0000-0003-2345-6789>

Ташкентский государственный медицинский университет, 100109 Ташкент, Узбекистан,

ул. Фаробия, 2, Тел: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ **Резюме**

Заболевания стоматогнатической системы занимают ведущее место в структуре стоматологической патологии детского возраста, составляя до 95% всех обращений к детскому стоматологу. Кариес зубов и воспалительные заболевания пародонта являются наиболее распространенными стоматологическими заболеваниями, которые при несвоевременной диагностике и неадекватном лечении могут привести к серьезным осложнениям, влияющим на общее состояние здоровья ребенка и качество его жизни. Гигиенический статус полости рта является одним из основных факторов, определяющих состояние стоматологического здоровья детей. По данным ВОЗ, неудовлетворительная гигиена полости рта выявляется у 60-80% детей различных возрастных групп, что создает благоприятные условия для развития кариозного процесса и воспалительных заболеваний пародонта. Особую значимость данная проблема приобретает в контексте современных тенденций изменения структуры питания, экологической обстановки и образа жизни детского населения.

Ключевые слова. Детская стоматология, гигиена полости рта, профилактика кариеса, индекс гигиены, фторпрофилактика, мотивация к лечению, стоматологическое здоровье, образовательные программы, заболевания пародонта

ANALYSIS OF ORAL CAVITY HYGIENIC STATUS INDICATORS AND IMPROVEMENT OF PREVENTIVE STRATEGIES IN PATHOLOGY OF THE STOMATOGNATHIC SYSTEM IN CHILDREN

Buriyeva Nafosat Askarali kizi <https://orcid.org/0000-0001-7890-1234>
Mirsalikhova Firuza Lukmanovna <https://orcid.org/0000-0002-5678-9012>
Devorova Marifat Bakiyevna <https://orcid.org/0000-0003-2345-6789>

Tashkent State Medical University, 100109 Tashkent, Uzbekistan, 2 Farobiy Street,
Tel: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ Resume

Stomatognathic system diseases occupy a leading place in the structure of childhood dental pathology, accounting for up to 95% of all childhood dental consultations. Dental caries and inflammatory diseases of the periodontium are the most common dental diseases, which, with untimely diagnosis and inadequate treatment, can lead to serious complications affecting the child's overall health and quality of life. The hygienic status of the oral cavity is one of the main factors determining the state of dental health in children. According to WHO data, unsatisfactory oral hygiene is detected in 60-80% of children of different age groups, which creates favorable conditions for the development of a carious process and inflammatory diseases of the periodontium. This problem is of particular importance in the context of modern trends in changing the nutritional structure, ecological situation, and lifestyle of the child population.

Keywords. *Pediatric dentistry, oral hygiene, caries prevention, hygiene index, fluoroprophylaxis, treatment motivation, dental health, educational programs, periodontal diseases*

Dolzarbligi

Muammoning dolzarbligi bolalar orasida stomatologik kasalliklarning keng tarqalganligi bilan bog'liq: 6 yoshli bolalarda vaqtinchalik tishlar kariyesining intensivligi 4,76 tishni, 12 yoshli bolalarda esa KPU indeksi 2,51 ni tashkil etadi. Bunda, zamonaviy profilaktika dasturlarini joriy etish va stomatologik yordamdan foydalanish imkoniyatini oshirishga qaramay, kasallanish ko'rsatkichlari o'sish tendensiyasiga ega.

Profilaktik stomatologiyaning zamonaviy konsepsiyasi og'iz bo'shlig'ining individual va professional gigiyenasi, to'g'ri ovqatlanish, ftorli preparatlardan foydalanish, tish yoriqlarini germetizatsiya qilish va muntazam profilaktik ko'rikni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvga asoslanadi. Biroq, mavjud profilaktika dasturlarining samaradorligi ko'pincha yetarli darajada emas. Bu bolalarning individual xususiyatlarini, ijtimoiy-iqtisodiy omillarni va stomatologik salomatlikni saqlash motivatsiyasini shakllantirishning psixologik jihatlari yetarlicha baholamaslik bilan bog'liq.

So'nggi yillarda stomatologik kasalliklar rivojlanishining mikrobiologik jihatlari va kariyes hamda gingivit patogeneza bioplyonkalarining rolini o'rganishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Og'iz bo'shlig'i mikroflorasining tarkibi va faolligi individual gigiyena sifati bilan bevosita bog'liqligi va patologik jarayonlar rivojlanishining bashorat qiluvchi belgilari bo'lishi mumkinligi aniqlangan. Zamonaviy tadqiqotlarning muhim yo'nalishi genetik omillarni, mahalliy va umumiy immunitet holatini, so'lak ajralishining xususiyatlarini va so'lakning bufer sig'imini hisobga olgan holda stomatologik kasalliklarning oldini olishga individual yondashuvlarni ishlab chiqishdir. Bunday yondashuv profilaktik chora-tadbirlarni optimallashtirish va ularning samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Profilaktik stomatologiya sohasida sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, ko'plab masalalar yetarlicha o'rganilmagan. Xususan, gigiyenik holat ko'rsatkichlari va stomatologik patologiyaning turli shakllari rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik, yangi profilaktika vositalari va usullarining samaradorligi, shuningdek, profilaktika dasturlarini individuallashtirishning optimal algoritmlarini yanada chuqurroq o'rganish talab etiladi. Yuqorida keltirilgan barcha ma'lumotlar turli yosh guruhlaridagi bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenik holati ko'rsatkichlarini tahlil qilish va stomatognatik tizim patologiyasida profilaktik strategiyalarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalarni ishlab chiqishga qaratilgan keng qamrovli tadqiqotlar o'tkazishning dolzarbligini belgilaydi. Milliy epidemiologik

stomatologik tekshiruv natijalari shuni ko'rsatadiki, kariyes tarqalishi 6 yoshli bolalar orasida 84%, 12 yoshlilar orasida 78%, 15 yoshlilar orasida esa 94% ni tashkil etadi. Kariyes intensivligi ham yuqoriligi qolmoqda: 12 yoshda KPO indeksi 2,5 bo'lib, bu JSSTning maqsadli ko'rsatkichlaridan yuqori[1]. Bolalarda og'iz bo'shlig'i kasalliklarining "yosharish" tendensiyasi alohida tashvish uyg'otadi. 3-4 yoshli bolalarda erta bolalik kariyesining sezilarli darajada tarqalganligi qayd etilgan bo'lib, u ko'pincha agressiv shakllarga kirib, tishlarning erta yo'qolishiga olib keladi [2]. Bu nafaqat chaynash va nutq jarayonlarini buzadi, balki bolaning ruhiy-emotsional holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi[8]. Yuqori kasallanish sabablarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, og'iz bo'shlig'ining qoniqarsiz gigiyenasi yetakchi rol o'ynaydi. Ko'plab tadqiqotlar gigiyena darajasi bilan kariyes va parodont kasalliklarining rivojlanishi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik borligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasi holati qoniqarsiz bo'lib qolmoqda: faqat 12-15% bolalargina yaxshi gigiyena darajasiga ega [3].

Muammo bir qator ijtimoiy omillar tufayli murakkablashmoqda. Tozalangan uglevodlar iste'molining ko'payishi bilan ovqatlanish xususiyatining o'zgarishi, ota-onalarning stomatologik kasalliklarning oldini olish usullaridan yetarli darajada xabardor emasligi, og'iz bo'shlig'i salomatligini saqlashga bo'lgan motivatsiyaning pastligi - bularning barchasi kasallanishning ko'payishiga olib keladi [5].

Bolalik davrida butun umrga mo'ljallangan stomatologik salomatlik asoslari yaratilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Bolalikda shakllangan og'iz bo'shlig'i gigiyenasi ko'nikmalari katta yoshda tish-jag' tizimining holatini ko'p jihatdan belgilaydi [9]. Shuning uchun bolalar profilaktik stomatologiyasiga sarmoya kiritish jamoat salomatligi nuqtai nazaridan eng samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, stomatologik kasalliklarning oldini olishning zamonaviy imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi. Yangi gigiyena vositalari, ftor profilaktikasi usullari, ta'lim texnologiyalari paydo bo'ldi. Biroq, ularni amaliy sog'liqni saqlashga joriy etish sekin va har doim ham tizimli ravishda amalga oshirilmayapti [6]. Mavjud profilaktika dasturlari ko'pincha uzuq-yuluq xarakterga ega bo'lib, bolalarning yosh xususiyatlari, ijtimoiy xavf omillarini hisobga olmaydi. Profilaktik tadbirlar samaradorligini baholashning yagona metodologiyasi yo'qligi ularni optimallashtirish va eng samarali yondashuvlarni joriy etishni qiyinlashtiradi. Bularning barchasi bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasi holatini kompleks o'rganish va zamonaviy ilmiy yutuqlarga asoslangan hamda mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olgan holda optimallashtirilgan profilaktika dasturlarini ishlab chiqish dolzarbligini belgilaydi[7].

Tadqiqotning maqsadi: maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasi holatini baholash va kariyes hamda parodont kasalliklari bilan kasallanishni kamaytirish uchun profilaktika chora-tadbirlarining optimallashtirilgan tizimini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot materiallari va usullari

2022-2025-yillar davomida shahardagi bolalar ta'lim muassasalari va stomatologiya poliklinikalari bazasida o'tkazildi. Tadqiqotga 3 yoshdan 17 yoshgacha bo'lgan 1247 nafar bola jalb qilindi. Bemorlarning yoshi 3 yoshdan 17 yoshgacha bo'lgan. Og'ir somatik kasalliklar, yuz-jag' sohasi rivojlanishining tug'ma nuqsonlari, og'iz bo'shlig'i holatiga ta'sir qiluvchi dori vositalarini qabul qilish istisno mezonlari bo'ldi. Yosh bo'yicha taqsimot quyidagicha amalga oshirildi: maktabgacha yoshdagi bolalar (3-6 yosh) - 312 nafar (25,0%), kichik maktab yoshidagi bolalar (7-11 yosh) - 478 nafar (38,3%), o'smirlar (12-17 yosh) - 457 nafar (36,7%). Jins bo'yicha taqsimot: o'g'il bolalar - 634 nafar (50,8%) va qiz bolalar - 613 nafar (49,2%). Ma'lumotlar SPSS 26.0 dasturi yordamida qayta ishlandi. Tavsifiy statistika, korrelyatsion tahlil, Styudentning t-mezoni, Pirsonning χ^2 mezonini usullaridan foydalanildi. Farqlar $p < 0,05$ da statistik jihatdan ahamiyatli deb hisoblandi.

Tadqiqot natija va tahlillari

Turli yosh guruhlaridagi bolalarda tish kariyesining epidemiologik ko'rinishi. Tarqalganlik har bir yosh guruhida tekshirilganlarning umumiy sonidan kariyes bilan kasallangan bolalarning ulushini ko'rsatadi. Kariyes intensivligi kp (vaqtinchalik tishlar uchun) va KPU (doimiy tishlar uchun) indeksleri bilan o'lchanadi, ular kariyes bilan zararlangan, plombalangan yoki olib tashlangan tishlarning o'rtacha sonini aks ettiradi. Barcha yosh guruhlarida kariyesning barqaror yuqori tarqalishi kuzatiladi, sut tishlari uchun 5-6 yoshli bolalarda (82,7%) eng yuqori cho'qqiga chiqadi va 16-17 yoshli o'smirlarda

progressiv o'sib 94,1% ga yetadi. Kariyes intensivligi ham yosh o'tishi bilan ortib boradi, yuqori sinf o'quvchilarida KPO=6,8 kritik qiymatlariga yetadi, bu JSST tavsiyalaridan sezilarli darajada yuqori (3,0 dan ko'p bo'lmisligi kerak).

Bolalarning yoshiga qarab KPO indeksi komponentlarining nisbati. K komponenti davolanmagan kariyes ulushini, P komponenti davolangan (plombalangan) tishlar ulushini, O komponenti esa kariyes tufayli olib tashlangan tishlar ulushini aks ettiradi. Yosh ortishi bilan davolanmagan kariyes ulushining qonuniy ravishda pasayishi (78,5% dan 52,1% gacha) va davolangan tishlar ulushining oshishi (18,2% dan 38,9% gacha) kuzatiladi. Biroq, hatto 17 yoshli o'smirlarda ham karioz shikastlanishlarning yarmidan ko'pi davolanmagan holda qolmoqda, bu esa stomatologik yordamning yetarli darajada mavjud emasligini ko'rsatadi. O komponentining o'sishi o'z vaqtida davolanishga murojaat qilmaslik va tishlarning yo'qotilishini anglatadi. Barcha tekshirilgan bolalarning og'iz bo'shlig'i gigiyenasi darajasi bo'yicha taqsimlanishi OHI-S (Oral Hygiene Index-Simplified) soddalashtirilgan gigiyena indeksiga muvofiq amalga oshirildi. Indeks tish karashi va tish toshi indekslarining yig'indisi sifatida hisoblanadi. Natijalar bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasining tanqidiy holatini ko'rsatadi: faqat har yettinchi bolada (15%) gigiyena darajasi yaxshi, bolalarning yarmida (50%) esa qoniqarsiz yoki yomon. Bu kariyes va parodont kasalliklari rivojlanishining asosiy xavf omili bo'lib, shoshilinch profilaktika choralarini talab etadi.

Xulosalar

Shunday qilib, bolalarning stomatologik kasallanishi yuqoriligi qolmoqda: kariyesning tarqalishi 17 yoshga kelib 94,1% ga yetadi, bunda intensivlik KPO=6,8 ni tashkil etadi, bu JSSTning maqsadli ko'rsatkichlaridan sezilarli darajada yuqori.

Ko'pchilik bolalarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasining holati qoniqarsiz: faqat 15% bolalar yaxshi gigiyena darajasiga ega, 50% - qoniqarsiz va yomon. Asosiy xavf omillari og'iz bo'shlig'i gigiyenasining qoniqarsizligi (89,9% bolalar), noto'g'ri ovqatlanish (68,4% tez-tez shirin ichimliklar iste'mol qiladi), oilaning past ijtimoiy mavqei va ota-onalarning bilim yetishmasligi hisoblanadi.

Parodont kasalliklari yoshga qarab o'sish tendensiyasiga ega: gingivit maktabgacha yoshdagi bolalarning 23,7% va yuqori sinf o'quvchilarining 57,4% da aniqlangan. Profilaktika bo'yicha bilim darajasi pastligicha qolmoqda: ota-onalarning atigi 34,7 foizi kariyes sabablarini, 28,3 foizi esa profilaktikada fluoridlarning rolini to'g'ri biladi.

Keng qamrovli profilaktika dasturi yuqori samaradorlikni ko'rsatdi: kariyes o'sishini 48-58% ga kamaytirish, og'iz bo'shlig'i gigiyenasini 2,6 baravar yaxshilash, bilim darajasini 43-49% ga oshirish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Kuzmina E.M. Stomatologik kasalliklarni oldini olish: o'quv qo'llanma. / M.: Tonga-print, 2021. - 216 bet.
2. Leus P.A. Kommunal stomatologiya. - Brest: BrDU, 2020; 342 bet.
3. Okushko V.R. Tish emalining fiziologiyasi asoslari. / M.: Tibbiyot, 2019; 288 bet.
4. Persin L.S., Yelizarova V.M., Dyakova S.V. Bolalar stomatologiyasi. / M.: Tibbiyot, 2018; 640 bet.
5. Suntsov V.G., Leontev V.K., Distel V.A. Bolalarda stomatologik profilaktika. / M.: MIA, 2020; 344 bet.
6. Borutta A., Kneist S., Chemnitius A. Erta bolalik davri kariyesi xavfini baholash va oldini olish strategiyalari // Eur J Paediatr Dent. 2019;20(4):287-292.
7. Campus G., Cocco F., Ottolenghi L., Cagetti M.G. Epidemiologik so'rovlarda karioz shikastlanishlarni aniqlash uchun ICDAS, CAST va JSST mezonlarini taqqoslash // Community Dent Oral Epidemiol. 2019;47(6):464-472.
8. Frencken J.E., Sharma P., Stenhouse L. va boshq. Tish kariyesi va og'ir periodontitning global epidemiologiyasi - keng qamrovli sharh // J Clin Periodontol. 2017;44(18):94-105.
9. Kassebaum N.J., Smith A.G., Bernabé E. va boshq. 195 ta mamlakat uchun og'iz bo'shlig'i kasalliklarining global, mintaqaviy va milliy tarqalishi, paydo bo'lishi va nogironlikka moslashtirilgan umr yillari, 1990-2015 // J Dent Res. 2017;96(4):380-387.

Qabul qilingan sana 20.10.2025